

Ac. 2117.

DISSERTATIO INAUGURALIS
MEDICA

DE

DIFFERENTIIS,
QUAE INTER FEBRES
VASORUM EASQUE NER-
VORUM INTERCEDUNT

QUAM

UT GRADUM DOCTORIS MEDICINAE

IN

UNIVERSITATE CAESAREA LITERA-
RUM DORPATENSI

RITE ADIPISCATUR

CONSENSU ILLUSTRIS MEDICORUM ORDINIS

DIE XXX. M. J. H. A.

PUBLICICE DEFENDET

AUCTOR

CAROLUS ALEXIUS SCHULTZ,

DORPATENSIS.

CXIII:13

D O R P A T I
LITERIS MICHAELIS GERHARDI GRENZII
TYPOGRAPHI ACADEMICI,
MDCCCXI.

Al quante in tal modo si può dire che
 terio, unde et quo modo ubi e' ignitur, hoc
 toto cum certitudine quidem de hoc possimus
 et facile eo neque obsecro velle scire, et
 donec chemia alia et effluvia non doceat
 quae sit mixtio corporis ergastri vivi. Cuius
 rei causa inest in eo, quod non est quidem
 nobis manifeste, quae sunt in natura et
 nica, quoniamque effluvia et effluvia
 Notio febris in universum.

De proxima febris causa sive de natura huius
 morborum classis nondum quidquam certi
 scimus; verum perquam verisimile est, fe-
 brium ut omnium ceterorum morborum cau-
 sam inesse in mixtione et forma materiae orga-
 nicae. Nam id, quod vim vocamus, est ali-
 quid, quod ex plurium phaenomenorum com-
 paratione instituta animo nobis effinximus, ut
 ex eo phaenomenorum horum rationem expli-
 cemur; Verum unde haec phaenomena oriri
 possint, nisi ex aliquo, quod vere est? atque
 haec est illa materia, quam nunc ratione mix-
 tionis et formae habita observare possumus.
 Ubi vires mutantur, ibi materies mutata sit,
 necesse est, ut vires mutari potuerint. Qua-
 propter nullus morbus in theoria cogitari po-
 test, nisi mixtione et forma materiae mutata

At qua in re insit haec mutatio mixtionis materiae, unde et quo modo ubique gignatur, hoc raro cum certitudine quadam definire possumus et facile eo usque obscuro velo tectum erit, donec chemia altius se efferens nos docuerit, quae sit mixtio corporis organici vivi. Cujus rei causa inest in eo, quod ne eos quidem mixtionis mutationes, quae fiunt in natura anorganica, quarumque effectus et leges notiores tamen nobis sunt, recte metiri huc usque potuimus. — Itaque cum proxima febris causa nos lateat; in descriptione hujus morbi subsistendum est, sive in enumeratione eorum symptomatum, quae ad naturam febris pertinent et propterea in hoc morborum genere, quamcumque formam induerit, necessario inveniuntur. Ne definitionem quidem febris dare possumus, propterea quod nimiam specierum multitudinem ad hoc unum genus referimus; si qua vero definitio totum genus complectitur, ubi omnia exhaustet, in descriptionem abit. Symptomata essentialia, sunt haec: 1) mutata tem-
peries. 2) pulsus abnormis. 3) aucta incitatio systematis vasorum et nervorum. 4) debilitas actionum musculorum spontaneorum. 5) secretiones et excretiones pathologicè mutatae.

6) decursus periodicus symptomatum essentialium, quae febrem comitantur. Febres etsi multis aliis modis dividi possunt, respectu quoque organorum habito, quae praecipue afficiunt, in plures species distribuuntur: quaevis harum febrium vero triplici modo invenitur vel in synoche (ubi aucta perceptio cum perquam aucta reactione conjuncta est) vel in typho (ubi peraucta perceptio cum imminuta reactione invenitur) vel in paralysi (ubi et perceptio et reactio imminuta est.)

Duo systemata primaria in corpore humano sunt systema vasorum et systema nervorum et comparatio febrium amborum horum systematum in universum objectum erit hujus dissertationis.

I. Definitio.

Febrem vasorum eam intelligimus, quae praecipue in abnormi functione systematis vasorum inest. — Febrem nervosam eam vocamus, ubi ex ceteris symptomatibus essentialibus febris praecipue functiones sensorii ejusque radiorum, nervorum, abnormes sunt.

Quantuscunque arctissimus ille mutuus nexus et mutuus effectus sit, quem systemata vasorum et nervorum inter se exserunt, videmus tamen in ambobus prorsus separatam affectionem locum habere posse. Possidemus multa remedia, quae vehementer systema nervorum irritant, systemate vasorum non in eadem proportionem affecto. Exemplo sit Camphora loco omnium reliquorum, quae afferre possumus. Alia sunt remedia, quae vel exclusis aliis systematibus, vel praecipue tamen in systema vasorum vim incitativam exserunt; exemplo sit gas oxygenium. Hoc ipsum, quod de stimulis artificiosis praedicavimus, in naturalibus stimulis vitalibus etiam valet. Qui in vasis continetur sanguis ut stimulus incitans in parietes eorum operatur; qui sanguis ruptis parietibus vasorum vel ostiis eorum facultate contrahendi privatis in cerebrum effunditur atque hoc attactu suo afficit, quamvis semper calorem vitalem retineat, non tamen ut stimulus excitans in sensorium operatur, sed effectus ejus deprimentes potius sunt, idque sola mechanica pressione; propterea non ut stimulus percipitur.

Redeo ad id, unde digressus sum. Febres tam vasorum quam nervorum characterem habent et Synoches, et Typhi et Paralyseos; ambae praeterea maxime diversis modis tum inter se tum cum aliis febribus complicatae reperiuntur, quod ulterius exponere non hujus est loci. Exemplum Synoches systematis nervorum est mania acuta, Typhi communis febris nervosa simplex, et paralyseos febrosae secundum stadium hydropis cavorum cerebri. Exemplum Synoches Systematis vasorum est febris inflammatoria proprie sic dicta ut et arteritis et phlebitis; Typhi febris putrida; Paralyseos angina scarlatina gangraenosa. Ephemeram pro minori synoches gradu habere possumus, qua propter omnia, quae de hac dicta sunt, de illa quoque intelligi possunt, ratione hujus diversitatis graduum habita.

II. *D i a g n o s i s.*

1) Febris vasorum.

A. ubi characterem Synoches habet.

Invenimus hic auctam cordis et systematis arteriosi ut et organorum respirationis functionem. Pulsus ideo frequens est et pro frequentia

perquam magnus; valide pulsatur contra digitum attingentem, tantumque abest ut reprimi possit, ut potius per quamvis pressionem fortio- rem major et durior evadat. Quod indicium est non solum magnae arteriarum irritationis, verum etiam magnae energiae et aucti toni parietum earum. Respiratio aliquantisper difficilis est, sed frequens atque aer exspiratus calidus est. In universum major caloris copia in toto corpore gignitur functione systematis arteriosi aucta, propterea peripheria exterior tensa est, siccaque et calida sed non urens. Ex aucta irritatione systematis vasorum oritur spasmus in ejus ramis exhalantibus per antagonisticam validam reactionem horum ostiorum, unde omnes secretiones et excretiones suppressae sunt. Oculus splendere et ardere solet, os est siccum, lingua rubra et vix tenui mucosae omnisque coloris experte tecta; sitis magna. Secretio muci ex naso exigua, propterea nullus aut gustus aut olfactus. Urina parce excernitur eaque saturata, rubra urensque. Evacuatio alvi est suppressa, paululum sordium alvi perquam durum excernitur, quoniam vasa quoque lymphatica in intestinis auctam actionem habent et humida resorbent. Ulcera et fontanellae sicca

fiunt. Arteriae valide pulsant, praecipue carotides exteriores et arteriae temporales. Facies est turgida et rubra; muscoli tenti, cephalalgia acris et pulsans. Nisus formativus auctus est; cruor ad coagulationem inclinatur in eoque crusta inflammatoria adspicitur; nectamen hoc signum evidens est, quoniam formatio crustae inflammatoriae a pluribus rebus fortuitis pendet. Typus febris inflammatoriae continuus est cum paucis remissionibus, quae vario tempore in singulis partibus systematis vasorum nunquam in toto systemate sub sensu cadunt.

B. ubi characterem Typhi habet.

Irritatio systematis vasorum tunc aucta est, at reactio imminuta, propterea in omnibus symptomatibus characterem debilitatis sensibilis invenimus. Pulsus est perquam celer sed parvus, debilis et maxime irregularis ut prope modum in omni horae dodrante alius sit. Nullam cum eo proportionem habet respiratio, quae parva est, difficilis, quamvis cum nullo pectoris dolore vel aliis impedimentis localibus conjuncta, sed comitantur eam suspiria involuntaria. Eadem est contradictio in phaenomenis respirandi quam in aliis, quae functiones

systematis vasorum praebent. Temperies corporis modo aucta est modo imminuta, nunquam normalis. Calor urens quique sub manu medici palantis ingravescat. Propter parietum vasorum imminutam reactionem in humores, qui iis continentur, facile decompositiones in iisdem oriuntur; nec minus imminutus est nisus formativus ut normalem mixtionem eorum non servare possit, unde cohaesio sanguinis semper imminuitur. Sudor est saepe viscidus, putidus, odoris vapidi, acidi et urinosi. Urina est coloris expers sed turbida, cruenta, putida, saniosa. Excretiones alvi sunt decompositae, saepe levis diarrhoea locum habet. Cava nasi sunt sicca, patentia, fusca vel nigra. Lingua tecta est fusco et sordido involucro, rarius est humida, saepius sicca, aspera dura et fissa ex spasmo asthenico caeterorum vasorum in superficie ejus. Ex aucta irritatione sed imminuta et abnormi reactione systematis arteriosi facile oriuntur congestiones praecipue versus caput, unde sensus aliquis graviditatis et pressionis in eodem, praesertim in occipite cum obscuro conscientiae sensu et vertigine existit. Albuginea est rubra vel flava, sordida, quod decompositiones prodit,

quae in succis organicis factae sunt. Color corporis est sordidus vel pallens, in nonnullis locis livide per epidermidem pellucens, quod signum esse mixtionis abnormis sanguinis videtur. Sanguis itaque extra corpus non celeriter coagulatur aquosus est atque in superficie ejus nonnunquam formatur crusta mollis, mucosa versicolor.

C. ubi characterem paralyseos habet

Torpor in omnibus functionibus systematis vasorum generalis est character hujus februm generis. Pulsus est perquam tardus, debilis et parvus, quique facile reprimi possit nec semper statim inveniatur, nonnunquam prorsus est intermittens. Similiter respiratio est debilis, tarda, inaequalis, nonnunquam suspirans, aer exhalatus est frigidus, temperies externa imminuta. Sudores frigidi et viscidi in corpore erumpunt atque aegrotus propter summam debilitatem facultate privatus est sponte se movendi. Excretiones quoque alvi, urinae et sputae non amplius a voluntate aegroti pendunt sed urina et sordes alvi invito et plerumque inscio aegroto excernuntur; Decompositae quoque et variis modis mutatae esse solent, praecipue aquosae, mucosae, putidae et semper maximopere colliquativae. Sanguis

maxima penuria materiae fibrosae et lymphae coagulabilis laborat. In universum omnes humores caractere legitimae elaborationis animalis destituti sunt. Color corporis pallidior etiam est, luridior, et lividior quam in typho. Meteorismus in majori gradu adest, integumenta abdominis tenta fiunt et flavoviridia, petechiae et vibices fusciorubrae, coeruleae et magnae, sub quibus epidermis facile deteritur. Intuitus est stupidus et stolidus, oculus torpens, pulvere quasi tectus, splendoris expertus, fractus. Cornea et albuginea mucosae sunt atque plerumque ptosis adest ambarum palpebrarum superiorum.

2) Febris nervosae.

In hoc febrium genere symptomata primaria, quae characterem ejus constituunt, a functionibus hujus systematis repetenda sunt, praecipue ab affectionibus sensorii coenaesthesiae et sensuum externorum.

A. ubi characterem Synoches habet.

Systema nervorum tunc insignitum est caractere exaltatae excitationis cum aucta reactione. Aegrotus perquam vividus est, multum loquitur et omnes ejus actiones feritatis signum

habent. Deliria sunt frequentia sed cum vi et magna musculorum fortitudine se exserunt (deliria furiosa). In his ipsis deliriis magna vis phantasiae cernitur quae semper ejusdem est generis. Tenax est imaginum, quas semel animo concepit, inclinatur ad effrenatam epice fere fingendi licentiam atque affectus ejus ebulliunt quasi et ultra communem modum perdurant. Nulla quies est aegroti, exsilit e lecto et furit. Sensus internus praevalet, unde receptivitas impressionum a rebus externis acceptarum maximopere imminuta est, imo prorsus deleta. Res externae alienam formam ipsi induunt, saepe monstrosam, quoniam phantasia ejus ex se ipsa imagines creans vividior est, quam ut in rerum ut sunt imaginibus serviliter referendis adquiescat. Phantasmata haec characterem augustiorem, vividiorum et fortiorum habere solent. Colores rerum fulgentes et lucidiores apparent. Videtur sibi sonos fortes et acutos audisse quales ab explosis bombardis et tintinabulo campanarum proficiscuntur. Audax est, efferus, fervet furitque, et omnia destruit. Somnus est inquietus et vividis somniis interruptus, quae somnia et ipsa ferocitatem et audaciam phantasiae procreant.

arguunt. Accedunt acres et spasmosi motus musculorum.

B. ubi formam typhi habet.

Omnia phaenomena, quae a systemate nervorum pendent, monstrant, nunc auctam receptivitatem impressionum extrinsecus acceptarum, latius sumta hujus vocabuli potestate, locum habere, una cum perquam imminuta intensitate effectuum, qui per has impressiones a centro interno (cerebro et medulla spinali) ad peripheriam perferuntur. Inde oritur permanens affectio sensorii, quae non ultra hoc evagatur. Inde asthenica et quasi paralytica conditio et nervorum et vasorum cutaneorum, quam facile animadvertas in turgore imminuto et functionibus cutis prorsus sublatis atque peripherica exhalatione prorsus deficiente, nutritioneque et excretionem aut prorsus aut maximam saltem partem sublata. Eandem conditionem animadvertimus in superficiebus internis et in harum ostiis vasorum, unde urina pallida, siccitas superficialium internarum etc. oriuntur. Vires statim ab initio valde imminutae reperiuntur, frequentes dipothymiae vel in minima virium intensione, ut ubi aegrotus periculum fecerit lecti relinquendi vel adeo in eo se convertendi.

Torpor animi, vertigo cum sensu debilitatis. Leves animi aberrationes. Omnes aegroti phantasiae hominis sunt animum despondentis et tristic. Haec desponsio animi et tristic aperte oriuntur ex eo, quod animus aegroti per coenaesthesin obscurum sensum habet gravissimae conditionis vitalitatis debilitatae, scilicet influxus systematis sensibilis in systema miscens, a quo posteriori integritas omnium organorum ut et integritas functionum eorum pendet. Mortem vicinam certamque putat timetque. Hinc explicari potest sensus ille divinationis, quam postea effectus ratum habuit, ut nonnulli mortem sibi imminuentem in certum tempus praedicarent, quod pluribus aenigma psychologicum, quod non solvi posset, visum est. Lineamenta oris timorem metum et inquietudinem referunt. Inveniuntur praeterea circum supercilia et angulos nasi lineamenta melancholica, quae prope absunt a lineamentis fauitatis atque apathiae. Sonus et sermo vagi sunt, debiles, tremuli, lingua tremula. Convulsiones locum habent in singulis musculis vel in extremitatibus, sic et chorea St. Viti et tota series ceterorum spasmorum tum clonicorum tum mixtorum. Contra quoque

invenitur summa apathia etiam efficacissimis stimulis adhibitis, unde typhus nervosus proxime accedit ad conditionem paralyticam systematis nervorum. Aegrotus vel prorsus non dormit vel, ubi dormierit, se non dormiisse postea contendit. Ex sensibus externis visus praecipue, auditus et olfactus exaltati sunt, atque imagines phantasiae morbosae, quae in delirio febrili ipsi obijciuntur, ab objectis horum trium sensuum externorum petitaesse solent. Sed impressiones, quae per sensus fiunt, characterem referunt roboris imminuti, vagaeque sunt nec rectam de iis notionem aegrotus animo concipere potest. Quin imagines et notiones internas, quas ab uno sensuum objecto accepit, confundit cum aliis, quas aliud objectum ipsi suppeditavit, facillimeque suam ipsius personam cum aliena permutat e. g. aegrotus videtur sibi sentire, alium hominem prope se jacere, qui de eadem conditione morbosus queratur, quam ipse sentit. In universum multum contradictionis atque logicae inaequalitatis invenitur inter id, quod vere sentit et id quod sentire sibi tantummodo videtur. Appetit vehementer vel cibos certos facile concoquendos (pica), vel prorsus non concoquentes

coquendos (malacia). Laborat saepe idiosyncrasibus miris, quae omnia indicia sunt sublatae harmoniae in functionibus diversarum partium systematis nervorum.

C. ubi characterem Paralyseos habet.

Torpor in omnibus functionibus facultatis sentiendi primarius hic est character. Nullam fere communionem cum rebus extra se positis habet atque sola incitamenta vitalia interna et necessaria in varias systematis nervorum partes parce operantur. Continuo sopore aegrotus oppressus jacet, ex quo haud facile expergiscitur (carus) vel, etsi ex eo excitatus fuerit, somnolentus tamen manet, stupide et confuse intuens (lethargus), vel omnium fere sensuum cogitationumque expers brutus quasi jacet atque quidvis de se agi patitur et vel prorsus nil videt auditve vel visus auditusque perquam debiles sunt. Cornea mucō quasi inducta est aut pulverulentam faciem habet; vasa albugineae paululum turgida pellucunt colore flavorubro. Similiter sensus externus valde debilitatus est ut efficacissimis incitamentis opus sit, ubi ea percipere velit. Temperies corporis perquam imminuta est, cutis flaccida omnibusque functionibus privata et tan-

genti marmoris instar frigida. Paralysis oesophagi, intestini recti et plurimorum ceterorum organorum et secernentium et excernentium. Perfacile quoque in ostiis externis vasorum paralysis oriuntur, unde diapedesis sanguinis, echymoses, magnae petechiae. Nihil fere est quod aegrotus desideret, plerumque sui non conscius; validissimis impressionibus opus est ut notiones de iis concipiat. Auditus tamen ex omnibus sensibus externis diutissime facultate recipiendi gaudet. Accedit ptosis et paralysis omnium musculorum.

III. A e t i o l o g i a.

1) Febris vasorum.

Cum verisimillimum sit, proximam causam omnium febrium in vitiis mixtionis et formae organorum febricantium inesse, eadem causa hic quoque nobis statuenda est; sed quam in re haec mutatio mixtionis insit, non certo scimus. Quid, si in proportionem quoad quantitatem vitiosa oxygenii cum ceteris partibus constituentibus insit? quoniam oxygenium, quod elementis adnumerari solet, validissimum et maxime propagatum incitamentum systematis praecipue arteriarum est

idemque maxime nisum formativum excitat, cui nisui systema vasorum organi instar servit. Quo posito, in febre vasorum, quae caractere Synoches praedita est, oxygenium praevalebit, propterea quod in hac febre praeter incitationem auctam maximum nisus formativi influxum animadvertimus. Minus hoc locum habebit in typho; at in paralysis proportio oxygenii nimis imminuta erit, sed contra hydrogenium perquam verisimiliter praevalebit, quod decompositiones organicae, quae in quavis conditione paralytica ut in gangraena, locum habent, probare videntur.

Similiter proxima causa febris vasorum in vitiis formae inest; in Synoche aucta est cohaesio membranarum vasorum, quae conjuncta cum redundantia oxygenii communem causam abnormis condensationis vel abnormiter auctae cohaesionis humorum continet. In typho et in paralysis cohaesio partium solidarum imminuta est, humoresque resoluti sunt. Ad summum gradum utrumque in paralysis pervenit, quae quoque proprie nihil aliud est nisi major typhi gradus.

Ex vitiosa hac et mixtione et forma in febre vasorum proxime sequi animadvertimus

mutatam virium vitalium conditionem, mutatam morbosamque perceptionis et reactionis proportionem, unde character Synoches, typhi et paralyseos constituitur. Ex eadem causa oriuntur colliquativae atque abnormiter mixtae excretiones atque prorsus imminuta vegetatio, quae ad phaenomena specierum febris vasorum pertinent.

Causae praedisponentes: a) ad febrem vasorum Synoches caractere insignitam, sunt: Senior aetas juvenilis atque incipiens virilis, sanguis crassior cum redundantia materiae fibrosae, fibra nimis tenta et valide reagens, auctus tonus partium solidarum, habitatio in montibus, assiduus esus carniū, genus a parentibus validis ductum, temperamentum sanguinicum et sanguinico-cholericum, nimia abstinētia a venere. — b) ad febrem typhosam: sexus foemininus, aetas puerilis et senilis, sanguis dilutus, decompositus et nimia multitudine materialium excitantium praeditus, magna fibrae excitabilitas, genus a parentibus invalidis ductum, clima humide calidum etc. c) ad febrem paralyticam: ultima senectus, fibra rigida nec satis reagens, laxitas fibrae, humores aquosi et excitandi facultate privati,

pauperies, habitatio in cellis subterraneis iisque humidis, aër oxygenio privatus etc.

Causae occasionales. a) Synoches: frigus siccum, aër oxygenio abundans, ventus a septentrione et inter septentrionem et orientem flans, exercitatio corporis intenta et fortiter musculos adhibens, copia sanguinis celeriter aucta sumtis alimentis nutrientibus et animalibus, amputatio membrorum majorum, refrigeratio praesertim praecedente sudore, repente suppressae excretiones vel naturales vel artificiales quibus quis adsuetus erat. Calor siccus ingravesceus, ardor solis, aër vernus ex oxygenio per solutam nivem genito. b) typhi atque majori in gradu paralyseos. Corruptela cujuscunque organismi partis atque resorptio harum materialium corruptarum, unde humores decomponuntur; defectus alimentorum validorum animalium, et e contrario usus alimentorum vapidorum corruptorumque, aëris temperies humide-frigida et humide-calida, habitatio sanitati noxia, plura contagia et venena, aër corruptus atque oxygenio privatus, nimiae evacuationes praesertim sanguinis, oxyda, mercurialia et alcalia, quae cohaesionem sanguinis tollunt, morbi debilitantes, qui prae-

cedebant et in reconvalescentia negligebantur, abusus venenorum stupefacientium, praesertim laurocerasi.

2) Febris nervosae.

Proxima ejus causa inest in mixtione vitiosa, defectu vel abundantia principii incitativi et in vitioso gradu cohaesionis nervorum id continentium et propagantium, praecipue in vitiosa nutritione nervorum.

Hoc vero principium incitativum ammonium est, quod in nervis ipsis opè vasorum huic consilio propriorum partimque se in eorum vaginas exserentium, exhalatione secernitur. Jam vero, etsi haec Balkii, Professoris etc. in hac universitate, theoria operationis nervorum nondum mathematicam certitudinem adeptæ sit, tamen multiplex experientia argumenta præbet verisimilitudinis, quæ haud procul abest a certitudine. Phaenomenon illud, ad quod Reilii primus præcipue nos attendere jussit, maniacos proprium odorem exhalare, quem ammoniacum esse pateat; præterea experientiae illae, quæ Balkio V. D. se obtulerunt, tum aquam illam, quæ in cava cerebri in hydrope eorum effundatur, continere copiam ammonii liberi, tum serosum

illum liquorem, qui ope vesicatoriorum in Coturni ischiade nervosa atque in aliis puris nervorum morbis secernitur, semper ammonium continere; tandem utilitas præcipua remedium ammonium continentium in adynamia nervorum ut salis Cornu Cervi in lipothymia spiritus C. C. in paralysi imperfecta et debilitate onanitica; haec omnia ut pauca tantum afferam ex pluribus, quæ afferri possent, argumento sunt evidentissimo ipsam hanc secretionem ammonii liberi conditionem esse verarum functionum nervorum, unde conclusio fit, quæ verisimilitudinem etiam superat, ammonium esse principium primum excitationis nervorum. Praeterea Balkius in omnibus morbis characterem hyperstheniae nervosae referentibus, urinam excretam, postquam aliquamdiu calori exposita erat atque processus putredinis in ea inceperat, multo minus ammonice olentem invenit, multoque difficilius huic processui putredinis per quem ammonium oritur, subjectum, quam urinam sanorum. Contraria ratio erat in multis nervorum morbis asthenicis.

Abundantia itaque principii incitativi nervorum et aucta cohaesio vaginalium nervorum

proximam causam Synoches nervosae; defectus vero hujus principii cum imminuta cohaesione causam nervosi typhi et paralyseos continent.

Vitiosa conditio subtilissimi principii excitativi et vitiosa nutritio nervorum praedisponunt ad hanc morborum classem, item vel aucta vel imminuta cohaesio vaginarum nervorum, quarum illa praedisponit ad morbos nervosos cum imminuta sensibilitate et aucta reactione, haec vero ad febres nervosas, in quibus sensibilitas praeponderat, ubi caractere astheniae directae insignitae sunt. Praedisponunt praeterea periodi evolutionis, tempus dentitionis, pubertatis, in universum aetas juvenilis et sexus foemininus.

Causae occasionales febris nervosae a) Synoches characterem habentis sunt; omnes eae potentiae nocentes vel externae vel internae, quae nimis principium incitativum cumulant, quaeque cohaesionem abnormiter augent. Huc referuntur: aër nimis materiis electricis refertus impertit nervos nimia electricitate atque natura hujus materiae electricae eadem fere esse videtur atque principium illud incitativum. Odor fulminis extincti monstrare videtur inesse ei hydrogenium et

azotum, ex quibus ut notum est ammonium oritur; praeterea frequentior esus alimentorum animalium praesertim corruptorum; impertunt enim corpus nimio azoto et ammonio imperfecte formato, quorum illud pars constituens est principii nervorum. Cibi stimulantes, potus spirituosus sensibilitatem nervorum augent. Pertinent huc quoque abusus medicamentorum, quae systema nervorum praecipue afficiunt multumque ammonii continent, praeterea commotiones animi et affectus, praecipue si excitanter operantur, sive repentini, fortiores et durantes sunt. b) causae occasionales typhi et majori in gradu paralyseos sunt omnes eae potentiae noxae, quae principium incitativum nervorum consumunt aut cohaesionem nervorum imminuunt. Aër humide calidus electricitatem subducit, aër insuper humidus, praecipue humide frigidus egregius est conductor caloris atque tantummodo, ubi calor generatus fuerit, processus natus formativi in corpore organico locum habere possunt; nimia copia alimentorum laxitatem gignentium, multae portiones tepidae et aquosae nervos cohaesione privant iisque, ut admodum verisimile est, cum boni sint conductores, materias haec organa in-

citantes subducunt. *Aliae res*, quia celeriter principium nervosum consumunt, periculosissimos nervorum morbos producere videntur, ut venena stupefacientia, genera gasum irrespirabilem, nimia venus, quae eodem modo ut nimia intentio animi exhaustionem principii incitativi nervorum gignit. Praecipuum praeterea influxum in febres nervosas typhosas gignendas affectus deprimentes et commotiones animi ut moeror, timor, terror etc. exserunt.

IV. *Decursus, crises et exitus.*

1) *Febris vasorum.*

A. ubi Synoches characterem habet.

Raro prodromi hic observantur, nisi quod nonnunquam aliquot diebus antea magna inquietas, dolor capitis, rubor faciei et oculorum et pulsus aliquantisper excitatus inveniuntur. Balkius saepius auctam secundam coenesthesin fallentem, praecipuam vivacitatem et sensum fortitudinis musculorum auctae ut prodromos hujus febris observavit. Multo rarius erat, quod aegroti plumbeam quasi gravitatem in corpore sentirent, conjunctam tamen illam vel cum agrypnia vel cum somniis vividis.

Tum advenit febris ipsa, plerumque subita cum gravissimo frigore concutiente, post quod sequitur calor proportionalis, non ardens tamen sed e contrario tactui manus deminuens, qui per totum fere morbi decursum aequalis remanet, paululum tantum imminuitur, quemadmodum in universum febris haec typum apparentem continuum conservat. Causas hujus continuitatis apparentis Reilius, perspicacissimis nostrae aetatis medicis adnumerandus, in classico de febribus opere explicavit. Quotidie symptomata graviora videntur ad quartum plerumque diem ita ut septimo crisis sequatur. Rarius durant usque ad septimum, nonum vel undecimum diem, tum crisis sequi solet die decimo quarto. Inter somnum satis quietum et recreantem interque pulsum mollem, tardum, undulantem, levis mador cutis erumpit, quem nonnunquam praecedat haemorrhagia critica nasi, haemorrhoidum, mensium. Serius urina hypostatica accedit, quae antea fuerat coloris rubri flagrantis, nunc clarius fit atque in medio albam nubeculam format, quae sensim versus fundum vasis vergit atque in eo parvum acervum arenae subtilis et albae, pyramidis formam referentem, relinquit. Absces-

sus quoque cutis inflammatorii, erysipeles in peripheria et in superficiebus internis crises sunt hujus febris. Sic Balkius ante paucas hebdomades pneumoniam hypersthenicum characterem sine dubio habentem per criticam metastasin in fortem anginam oesophagi abire vidit. Propter auctum nisum formativum inclinationemque sanguinis ad coagulationem facile haec febris in inflammationem universalem vasorum sanguinis vel in inflammationes topicas abit, quae rursus tum in dissolutionem, indurationem, suppurationem aut generationem membranarum haud naturalium mutantur. Nisi vero ars remedia debilitantia cito et convenienter adhibeat, transitus quoque nonnunquam fit in conditionem paralyticam ut in gangraenam.

B. ubi typhi characterem habet.

Animadvertimus hic aliquamdiu saepe aliquot diebus antea ut prodromos sensum aliquem valetudinis adversae haud definiendum, pigritiem, fastidium, gravitatem membrorum, defectum appetitus, plenitudinem in praecordiis, somnum inquietum nec recreantem, quamvis semper inclinatio eo adsit, secretiones et excretiones abnormes. Febris incipit a levi fri-

goris sensu, quem per vices calor sequitur; saepe vero frigus etiam concutiens est, alte penetrans, accedens ad marmoris frigus eoque diversum a simili frigore, quod in febris vasorum synochosa animadvertere nonnunquam licet, quod multo brevius est quam hoc, quoniam vis reagens vasorum statim ab initio hic debilitata est et quod ex sensu aegroti ipsius in intimam usque ossium medullam penetrare videtur. Frigus calorque temporibus incertis redeunt nec regularem typum conservant, plerumque tamen versus vesperem conditio aegroti pejor fit. Vires celeriter decrescunt atque omnia ea symptomata quae in diagnosi attulimus, ex ordine adveniunt. Raro crisis ante diem decimum quartum, saepe die demum vicesimo septimo reperitur. Aetas anni, constitutio, complicatio atque sua cujusque corporis conditio tempus hoc definiunt. Qui morbus, si non statim a medico agnitus fuerit vel culpa aegroti accesserit, saepe in febrem hecticam et chronicam abit; Perspicuae crises in hac febre raras sunt; excretiones, quae sensibus perspicui possunt, facile nimis impetuosae fiunt propter asthenicam conditionem ostiorum vasorum secernentium et excernentium et id,

quod ita excernitur ut in sensus cadat, etiam in stadio decrementi morbi characterem habet decompositionis chemicae. Peiora symptomata sensim evanescent, vires augentur sed diu est, donec aegroti vires recipiant et in periodo reconvalescentiae magna inclinatio ad recidiva remanet. Nonnunquam per metastasin febris haec transit in tumorem inflammatorium parotidum vel in furunculos inflammatorios, qui crescentibus viribus vitalibus passim in superficie erumpunt, valde illos quidem dolentes nec tamen magnopere inflammatos, nisi ars vigilans salubriter adhibita methodo topica excitativa iis subveniat. Inflammationes asthenicae lentae singulorum organorum saepe ex hac febre vasorum oriuntur.

C. ubi characterem paralyseos habet.

Haec plerumque febrem typhosam sequitur atque vel otius vel serius oritur secundum diversum gradum et vehementiam ejus, nonnunquam jam tertio, septimo, ad summum nono die, imo in febribus perquam contagiosis post viginti quatuor horas. Plerumque transit in gangraenam, quam praecedere solet formicatio, calor, dolor, torpedo partium affectarum. Scirrhusa quoque induratio inde oriri potest.

2) Febris nervosae.

A. ubi characterem synoches habet.

Plerumque hic causae validae celeriterque operantes vim subitam exserunt, nihilominus tamen prodromi nonnunquam praecedunt, qui omnes magis minusve characterem auctae mobilitatis systematis nervorum et sensorii, praecipue vero vel minorem vel majorem exaltationem organorum sensuum possident. Huc pertinet, quod aegrotus repente sine causa exardescit vel quod ipse sibi negotia facessit, quodque in actionibus non sibi constat. Loquax est, facile afficitur lumine, sono, mutata temperie, praesertim calore. Observantur agrypnia, sensus morbi haud definiendus, nec eo secius tamen perquam vividus, perturbationes spasmodicae in secretionibus etc. Tandem febris advenit conjuncta cum perfecto furore et mania. Propter magnum in systemate nervorum tumultum non longum tempus durare potest sed brevi decurrit forma typi apparenter continui assumta. Vere critica eruptio est convulsionum, quoniam per eas principium incitativum immodice accumulatum atque electricitas versus peripheriam derivatur atque ex corpore emovetur. Criticas vero

esse has convulsiones inde apparet, quod die critico evenire solent, quodque nulla gravior debilitas, quae ultra unam aut duas horas duret, in functionibus systematis nervorum sensoriique eorum centri, remaneat. Contrarium vero ubi locum habuerit, animadvertimus destructionem cerebri et systematis nervorum, indurationes et callositates singularum medullae cerebri partium oriri, unde permanens mania dementia et perturbatio singularum animi functionum subsequuntur. Potest vero etiam fieri ut per commotiones tumultuarias principium nervorum consumatur et synocha in typhum mutetur.

B. ubi characterem typhi habet.

Hic diu jam nonnunquam tribus aut quatuor hebdomadibus antea prodromi varii generis praecedere solent, qui praecipue ex dissona systematis nervorum conditione originem repetunt atque perspicue semper characterem astheniae facultatis sentiendi referunt, quamvis aegrotus haud decumbat. Somnus inquietus saepeque somniis interruptus, ingenium mutabile, inclinatio ad melancholiam, ad flendum, timiditas quaedam et anxietas, praesagium conditionis morbosae gravidioris. Jam ipsa febris

febris venit cum gravi frigore, sequenti acri calore, ita ut nec frigus universale nec calor universalis sed per partes tantum opposita haec temperies inveniatur, atque saepe frigus externum cum calore interno typhosam hanc nervorum febrem indicet. Statim ab initio agrypnia intervenit perque totum morbi decursum ut symptoma characteristicum remanet; quod si locum habet, typhus nervosus acute decurrit atque proprius ad synochen nervosam accedit, vel ubi magis imbecillitas, apathia atque inclinatio ad lethargum observatur, ita tamen ut aegroti per somnum apparentem nullo modo recreentur, typhus nervosus magis accedit ad naturam paralyseos. Accedunt mox deliria placida et mussitantia et die septimo vel nono plerumque convulsiones. Perspicuae crises non observantur, sed spasmus cutaneus remittit et omnia symptomata inter longum quietumque somnum, ex quo aegrotus prorsus sui conscius expergiscitur, deminuuntur. Durante hoc somno observantur sudores sero olentes et aciduli vel eruptiones febris miliaris et aphtae, vel salivatio, post quae modo ocus, modo tardius felix eventus expectari potest, sed in reconvalescentia diu magna

debilitas et incitabilitas, debilitas memoriae et iudicii remanet. Ubi vero morbus pejus decurrit, mors nono plerumque die accidere solet idque per paralytin systematis nervorum.

C. ubi paralyseos characterem habet.

Haec ex febris nervosa typhosa oritur et gradu tantum ab ea diversa est.

V. P r o g n o s i s.

1) Febris vasorum.

A. ubi synoches characterem habet.

Haec pendet ex aetate et constitutione aegroti et ex vehementia morbi. In bona et robusta constitutione, in media aetate et ubi causae facile animadverti et superari possunt, fausta est prognosis; funesta vero est, ubi gradus morbi vehementior est morbusque ultra solitum tempus durat ubique crises non ex ordine interveniunt; per se non facile necat sed tantummodo ubi abiit in typhum, suppuratorem, gangraenam, indurationem. Plerumque tamen diagnosis perspicua est causaeque facile agnoscere et superari possunt, unde semper fere bonus exitus sperandus est, nisi complicatio infelix locum habeat, vel aut a medico aut ab

aegroti vitia majora commissa fuerint. Pulsus qui die critico mollior et undulantior fit, cutis quae mollior et humidior fit atque his de causis perspicue imminuta perturbatio organi praecipue affecti, ex quo si excretorium est, coctae excretiones excernuntur, optimas quasque et pulcherrimas spes praebent.

B. ubi characterem typhi habet.

Tum decursus morbi multo complicatior est, agnitio difficilior et remotio causarum saepe impossibilis, propterea in universum prognosis funesta. Bonus tamen exitus expectari potest ubi vires non nimis cito decrescunt, cutis non nimis functionibus privata est, exhalatio normalis vel normali proxima manet, ubi constitutio antea bona erat, nec character epidemiae praecipuam aliquam malignitatem prodit, nec in organis miscentibus vitia organica insunt, ubique phaenomena regulam sequuntur. Funestam prognosin praebent: meteorismus, convulsiones, excretiones decompositae atque immaniter colliquativae, magnus systematis vasorum torpor, constitutio debilis, aetas puerilis et senilis, sexus foemininus.

C. ubi characterem paralyseos habet.

Cum hic receptivitas et reactio unius ex gra-

vissimis in organismo systematibus, systematis
nisus formativi, suppressa sit, exitus semper
fere funestus est, nec nisi perraro tantum, quod
pendet ab aetate, constitutione aegroti et a
gradu temporeque morbi, sanatio expectari
potest.

2) Febris nervosae.

A. ubi characterem synoches habet.

Deliriis hic non frequentibus et lucidis in-
tervallis nonnunquam intervenientibus, mor-
bus incipiens tantum est atque sanatio plerum-
que sperari potest: idque eo magis, si neque
in contagio aliquo causa insit nec prodromi
perspicui inclinationem lente progredientem et
altius sitam ad hanc morborum formam pro-
dant. Periodus tamen reconvalescentiae lon-
gior et inclinatio ad recidiva aut ad transitum
in morbos nervorum perquam asthenicos ma-
jor remanet.

B. ubi characterem typhi habet.

Nisi vires statim ab initio celerrime demi-
nuuntur, nisi agrypnia vel lethargus non inter-
ruptus adest, nisi aegrotus animum despondet
et iudicium amittit, nisi epidemia mortalis
regnat, nisi aegrotus aut infans aut senex est

aut praecedentibus affectibus deprimentibus ni-
mis debilitatus; prognosis non prorsus infausta
est. Funesta vero, ubi mature delirium mussi-
tans intervenit, in quo oculus mortuus quasi
et vitreus videtur; funesta sunt perceptio im-
pressionum per sensus perquam manca, lethar-
gus altus, spasmi continui, lipothymiae conti-
nuae et vires valde exhaustae. Mali omnis
sunt excretiones involuntariae omnis generis,
cutis prorsus functionibus privata, quae per
optima incitamenta nullo modo restitui pos-
sunt, stranguria continua, conditio paralytica
musculorum singulorum, magna apathia adver-
sus efficacissima incitamenta artificialia et ad-
versus validissima sensuum incitamenta. Apa-
thia absoluta adversus omnes res, quibus an-
tea praecipue delectatus erat, ubique imminuta
temperies conjuncta cum magna superficiei de-
coloratione, perquam imminutus turgor vitalis;
quodsi aegrotus, ubi symptomata infausta jam
adsunt, certam sibi imminere mortem, prae-
dicat, haec plerumque timenda est.

C. ubi characterem paralyseos habet.

Quae cum ex typho oriatur, semper mali est
ominis.

Curatio variarum harum specierum februm ei, qui generalem therapeuticen rationalem possidet, non difficilis erit. Ne itaque praecepta notissima hic repetam, neque plura afferam quam frons libri promisit, subsisto hic, idque tantum addo, me optare et sperare, fore ut primum hoc scriptum, quod leges academicae a me postularunt, iudices indulgentes nanciscatur.

T H E S E S.

- I. Non dantur morbi primitus absolute universales.
 - II. Causa proxima hypochondriae et hysteriae una eademque est.
 - III. Variolae sic dictae humanae erunt extinctae, dum modo insitione variolarum vaccinarum uti velint, qui reipublicae imperant; haec autem artis peritis tantum concedatur.
 - IV. Hydrargyrum muriaticum, ubi mercurialia necessaria sunt, semper fere sufficit ad usum internum in curatione morborum venereorum.
 - V. Cranii perforatio non omnino est negligenda in arte obstetricia.
 - VI. Omnes pelvimetres, praeter eum a Baudelocque (compas d'épaisseur) inventum, praeterque manum, superflui sunt.
-